

นโยบายสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน Social Welfare Policy for the Elderly of Local Government Organization in the Upper Southern Region

ปรณิกา มีครุฑ¹ อรุณ รักธรรม² เพ็ญศรี ฉิรินัง³ และศิริพร แยมนิล⁴

Prunnika Meekrut¹ Arun Raktham² Pensri Chirinang³ and Siriporn Yamnil⁴

^{1,2,3} วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

⁴ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Email: nongprunnika@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน 2) วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 24 คน ประกอบด้วยนักการเมืองท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ แล้วทำการวิเคราะห์แก่นสาระผลการวิจัยพบว่า (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน มีการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน (2) ปัจจัยความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 8 ปัจจัย ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความพร้อมและมีเงินรายได้จากภาษีอากรในท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ การจัดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง นโยบายรัฐและการสนับสนุนของภาครัฐด้านสวัสดิการสังคม การผลักดันนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และความต้องการในการพัฒนารูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมของผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น และ (3) แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ประกอบด้วย 7 แนวทาง

คำสำคัญ: นโยบายสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้

Abstract

This research aims to 1) Study the implementation of social welfare management for the elderly in the area of the local administrative organization in the upper southern region. 2) Analyze the success factors and obstacles of the local government in the upper southern region. In the provision of social welfare for the elderly and 3) To propose guidelines for the provision of social welfare for the elderly in the area of the local administrative organization in the upper southern region. The research method was qualitative research. Data were collected by observation method. In-depth interviews and group chat 24 key contributors, including local politicians. Workers involving the elderly and the elderly and analyze the essence. The research results were found that (1) Upper Southern Local Government Operate the social welfare for the elderly, health and medical care, income, housing. Recreation Social security, family, caregivers and protection and in the construction of services and networks to support (2) Success factors in providing social welfare for the elderly consisted of 8

factors. Such as establishing a database of the elderly in the local administrative organization area Availability and income from local taxation. The establishment of the Elderly Welfare Committee Providing personnel responsible for the elderly Coordination between nearby local government organizations Government policies and public sector support in social welfare Pushing the policy of local administrators to concrete action and the need for the development of social welfare service models of community leaders and local people; and (3) guidelines for elderly social welfare. In the upper southern local government organization area consists of 7 approaches

Keywords: Elderly Social Welfare Policy, Southern Local Administrative Organization

บทนำ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ เพราะมีผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลผลิตรวมของประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากรการออม และการลงทุนงบประมาณของรัฐ และในระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์ และบริการต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและสุขภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีผลทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับตัวนำไปสู่การคิดริเริ่ม การดำเนินงานในลักษณะใหม่ ๆ ในหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย เช่น การบริการทางการแพทย์ การบริการทางการศึกษา การประกอบอาชีพการมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ การอำนวยความสะดวก และปลอดภัยในอาคารสถานที่ยานพาหนะ บริการสาธารณะอื่น ๆ การช่วยเหลือค่าโดยสารยานพาหนะ การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ ความช่วยเหลือกรณีถูกทำร้ายหรือได้รับอันตรายหรือถูกทารุณกรรม การช่วยเหลือกรณีถูกทอดทิ้งการช่วยเหลือกรณีถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ การจัดที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาการจัดหาเครื่องนุ่งห่ม การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ การจัดงานศพตามประเพณี สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายก็เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของสังคมไทย ที่ได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสวัสดิการสังคม (Social Welfare) เป็นระบบที่ให้บริการแก่ประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะเป็นด้านสังคมเศรษฐกิจ การศึกษา และสุขภาพอนามัยงานสวัสดิการสังคมแบ่งประเภทบริการได้ 3 ประเภทคือ 1) การประกันสังคม (Social Insurance) 2) การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance) และ 3) การบริการสังคม (Social Services) ด้านต่าง ๆ ได้แก่ สุขภาพอนามัยการศึกษาที่อยู่อาศัยการมีงานทำ และการมีรายได้ การบริการสังคมและนันทนาการ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549)

การที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งโดยครอบครัวมากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ และทางสังคมเป็นการเพิ่มแรงกดดันแก่สมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเล็กลง สมาชิกของครอบครัวที่อยู่ในวัยแรงงานต้องไปทำงานต่างถิ่นไกลบ้าน สมาชิกในครอบครัวกระจุกตัว และเกิดความห่างเหินต่อผู้สูงอายุมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวมีผลกระทบกับการให้บริการสวัสดิการสังคมของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน แต่เมื่อประมวลภาพรวมเกี่ยวกับการบริการสวัสดิการสังคม ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำให้แก่ผู้สูงอายุโดยทั่วไปแล้วพบว่าไม่ว่าจะเป็นเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การดูแลด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล การให้ความมั่นคงทางด้านสังคม รวมถึงด้านสิทธิต่างๆ ที่ผู้สูงอายุพึงมีพึงได้ พบว่า ยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการ ซึ่งทำให้การดำเนินงานไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างครบถ้วนและทั่วถึง ทั้งยังขาดระบบการจัดการด้านสวัสดิการและการสร้างความสำคัญให้กับผู้สูงอายุ (กฤษณ์ ภูริพงศ์ สุพจน์ อินทว้าง และกัญญามาน อินทว้าง, 2558)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้คุณภาพและประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการและการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้วยภารกิจดังกล่าวแล้วกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้กำหนดมาตรฐานในการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ จำนวน 6 มาตรฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อได้ใช้เป็นกรอบในการทำงานด้านการจัดสวัสดิการทางสังคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ 1) มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล 2) มาตรฐานด้านรายได้ 3) มาตรฐานด้านที่พักอาศัย 4) มาตรฐานด้านนันทนาการ 5) มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง 6) มาตรฐานด้านการสร้างบริการทางสังคมและเครือข่ายการเกื้อหนุน (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ, 2546) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน โดยผู้วิจัยเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานโดดเด่นในการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชุมพร โดยจะศึกษาว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวมีการดำเนินงานเป็นอย่างไร อะไรคือปัจจัยความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาสรุปเพื่อหาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน

กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนโยบายสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วยวิธีการสังเกตการณ์ (observation method) การสัมภาษณ์กลุ่ม (focused group interview) รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีผสมผสานระหว่างการสัมภาษณ์แบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ กับการสัมภาษณ์แบบตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการศึกษาที่ได้กำหนดล่วงหน้าไว้แล้วเป็นปัจจัยสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 24 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่นที่มีผลงานโดดเด่นในการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน
2. ข้าราชการท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน
3. ผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 5 คน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 คน และจังหวัดชุมพร จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคและวิธีการ ดังนี้

1. วิธีการสังเกต (Observation Method) เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของข้อมูลในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตวิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว และลักษณะโครงสร้างที่อยู่อาศัย
2. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น และข้าราชการท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชุมพร รวมทั้งสิ้น 9 คน ซึ่งการสัมภาษณ์จะไม่กำหนดรูปแบบมาตรฐาน (Unstructured Interview) ไม่มีการกำหนดข้อคำถามอย่างตายตัว แต่จะกำหนดไว้เพียงกรอบหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นตัวกำหนดในการตั้งประเด็นคำถาม และจะไม่เรียงลำดับคำถามก่อนหลัง ลักษณะคำถามจะเป็นแบบปลายเปิด และหากว่าในขณะที่ทำการสัมภาษณ์พบปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยมีข้อสงสัยก็จะทำการสัมภาษณ์โดยละเอียด เพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาประเด็นที่มีความเหมือนกันหรือต่างกัน หลังจากนั้นเชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยเรียงตามข้อคำถาม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร พบว่ามีความคิดเห็นที่เหมือนกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สรุปได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนกำหนดนโยบายจัดสวัสดิการผู้สูงอายุตามนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ เช่น เรื่องเบี้ยยังชีพ สวัสดิการด้านสุขภาพร่างกาย รายได้นันทนาการ และความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุทุกคนในท้องถิ่น ซึ่งหลายๆ โครงการที่เกิดจากนโยบายดังกล่าวนี้ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่แข็งแรงไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้จะได้รับประโยชน์ จากการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนอย่างดีที่สุด และเกิดการสร้างรายได้จากการเรียนรู้อาชีพจากโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนขึ้นจริง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้าราชการท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้าราชการท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร พบว่าข้าราชการท้องถิ่นมีความเข้าใจตรงกัน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2436 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ

จากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการได้รับการบริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า

1) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุมีความเห็นตรงกันว่าควรมีหน่วยบริการดูแลสุขภาพ เยี่ยมบ้าน และให้ความรู้ผู้สูงอายุที่บ้าน และมีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส. อสม.) ควรมีโรงพยาบาลที่ให้บริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ และมีรถบริการเคลื่อนย้าย/รับ-ส่งผู้สูงอายุ และมีศูนย์จัดส่งผู้ดูแลผู้สูงอายุ (ส่งคนมาดูแลผู้สูงอายุตามบ้านหรือโรงพยาบาล) มีเครื่องออกกำลังกายที่ชุมชนจัดไว้ให้ ควรจัดให้มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศูนย์อเนกประสงค์ในการทำกิจกรรม) และมีศูนย์บริการดูแลชั่วคราว ดูแลในระยะสั้นแบบพักค้างชั่วคราว เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ชั่วคราวและส่งเสริมให้ได้รับคำปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์/จิตวิทยา (ช่วยเหลือ เยียวยาทางจิตใจ) และมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน (Day Care) แบบไปเช้าเย็นกลับ และมีเจ้าหน้าที่ดูแล

2) ด้านรายได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นให้ได้ คือ เป็นนโยบายที่มุ่งดูแลทั้งทางสุขภาพร่างกาย จิตใจ และด้านรายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้ครบทุกชุมชน หรือทุกหมู่บ้านเพราะการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน ไม่รู้สึกเหงา ส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุมีอาชีพทำช่วยเหลือรายได้ ถ้าผู้สูงอายุไม่มีความรู้ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องช่วยประสานความร่วมมือกับสำนักงานแรงงาน

จังหวัด จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ คือ ทำยังงี้ก็ได้ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำ ส่งเสริมรายได้ และอยากให้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพที่ดี

3) **ด้านที่พักอาศัย** ควรมีการดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต เช่น สวนสาธารณะ มลภาวะ ชีวนามัยเป็นต้น และมีการปรับตัวสิ่งแวดล้อมบริเวณในบ้าน รอบบ้าน เช่น ไฟฟ้าสว่าง ความสะอาดเรียบร้อยควรมีกิจกรรมพัฒนาที่อยู่ผู้สูงอายุ โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแล ควรมีบริการซ่อมแซมบ้านพักของผู้สูงอายุให้มีความลาดชัน-ลงภายในบ้านและมีบริการที่พักอาศัย/สถานที่ส่งเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ

4) **ด้านนันทนาการ** ควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ และบริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักษัตฤกษ์ มีการจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย และการทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่ ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุเพื่อให้การบริการแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก ควรมีการจัดตั้งสโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษาการรับปรึกษาปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ

5) **ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง** ควรมีการเปิดโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการบริการด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย สิทธิและสวัสดิการ รวมทั้งการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้งและมีการให้คำแนะนำปรึกษา หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาคือครอบครัวแก่ผู้สูงอายุ ควรมีการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นด้วยและการส่งเสริมการจัดการศพตามประเพณี มีการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน โดยมีลักษณะการให้บริการภายในศูนย์ได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัดสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเสริมความรู้นันทนาการ และกิจกรรมด้านศาสนาเป็นต้น บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการออกหน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญหาคือบริการด้านสุขภาพอนามัยและบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ควรมีการบริการด้านศาสนกิจ และบริการฌาปนกิจให้คนชราที่ไม่มีญาติ และมีจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ด้วย พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้ายของชีวิต โดยการณรงค์ให้คนในครอบครัว และชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุหรือส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุและมีการส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์

6) **ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน** ควรมีการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวันโดยเฉพาะควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ควรมีการบริการเยี่ยมบ้านและควรมีการจัดระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน หรือมีบริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลเพื่อการดูแลที่ทั่วถึง ควรมีการจัดตั้งระบบเฝ้าระวังเกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนและจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนพร้อมกับการให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล

7) **ด้านอื่น ๆ** ควรมีการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านการศึกษาและการเรียนรู้ เช่น ควรมีการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเกษตรอินทรีย์ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำตำบล และการจัดการกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น การฝึกอาชีพ สนับสนุนให้สังคม/ชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นครูภูมิปัญญา ปรารภชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ชุมชน ควรมีการจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่/ที่อ่านหนังสือเพื่อความ ต้องการด้านการศึกษาและการเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีประเด็นสำคัญซึ่งสามารถนำมาสรุปและอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน

ผลการวิจัยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน มีการกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ซึ่งเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุทุกคนในท้องถิ่น ซึ่งหลายๆ โครงการที่เกิดจากนโยบายดังกล่าวนี้ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่แข็งแรงและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จะได้รับประโยชน์จากการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนอย่างดีที่สุด และเกิดการสร้างรายได้จากการเรียนรู้อาชีพจากโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นจริง ซึ่งจากการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีการดำเนินงานในแต่ละด้าน ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ การสงเคราะห์เครื่องอุปโภค/บริโภค การฝึกอบรมและพาผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ การจัดกิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ การซ่อมแซมและสร้างที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุที่มีความยากจน การสงเคราะห์เครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นและเหมาะสม และการจัดสถานที่พักและห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น สามารถวิเคราะห์การดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุทั้ง 6 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีการจัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ บริการตรวจสุขภาพที่บ้าน บริการให้ความรู้ แนะนำ การดูแลสุขภาพที่ถูกวิธีให้กับผู้สูงอายุ เช่นการจัดโครงการฝึกอบรมให้ผู้ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน บริการตรวจสุขภาพประจำปี บริการให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บเป็นรายบุคคล การออกบัตรประจำตัวให้กับผู้สูงอายุเพื่อรักษาฟรีในโรงพยาบาล ผู้สูงอายุมีสิทธิรับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลแห่งนั้น โดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลในที่นี้หมายถึงเงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาล ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านการรักษา พยาบาล พ.ศ. 2535 การบริการทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ บริการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล การประกันสุขภาพ และบริการด้านกายภาพบำบัด

1.2 ด้านรายได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีการจัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน การจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพให้ส่วนลดในรายการต่างๆ เช่น ค่าซื้อยา ค่าโดยสารรถสาธารณะ ค่าโรงแรม ภัตตาคาร จัดกิจกรรมด้านบันเทิง และสถานที่ราชการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจน ค่าบริการด้านทันตกรรม และให้ทุนประกอบอาชีพที่เหมาะสม

1.3 ด้านที่พักอาศัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีบ้านพักคนชราเป็นบริการที่พักรักษาที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกายและอารมณ์ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือปัญหาอื่นๆ อันเป็นเหตุจำเป็นที่ต้องแยกออกจาก ครอบครัว หรือผู้มีรายได้น้อย มีสถานพยาบาล เป็นบริการที่พักรักษาสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรักษาพยาบาลเป็นประจำและต่อเนื่อง หรือต้องการการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด บ้านพักคนชราที่ต้องเสียค่าบริการส่วนหนึ่ง บริการครอบครัวอุปการะ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือไร้ที่พึ่ง และการจัดที่พักอาศัยและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

1.4 ด้านนันทนาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ศูนย์บริการ

ผู้สูงอายุ เพื่อให้การปรึกษาแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก เป็นต้น สโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษา การรับปรึกษาปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ บริการนันทนาการงานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์ การจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย และการทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่

1.5 ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร ให้โอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น การส่งเสริมการจัดการศพตามประเพณี จัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน โดยมีลักษณะการให้บริการดังนี้ (1) การบริการภายในศูนย์ ได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัดสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเสริมความรู้ นันทนาการ และกิจกรรมด้านศาสนา เป็นต้น (2) บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการออกหน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญห การบริการด้านสุขภาพอนามัย และบริการด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น และ (3) บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นการบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าโดยการรับเข้าบ้านพักในบ้านพักฉุกเฉินเป็นการชั่วคราว

1.6 ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร มีศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน บริการเยี่ยมบ้าน ระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันในชุมชน และบริการแม่บ้าน โดยการจัดส่งแม่บ้านไปช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำงานบ้านต่างๆ เช่น การจ่ายของ ทำความสะอาดบ้าน ประกอบอาหาร และการช่วยเหลืออื่นๆ ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสบายขึ้น

2. ปัจจัยความสำเร็จขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 8 ปัจจัย ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ความพร้อมและมีเงินรายได้จากภาษีอากรในท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ การจัดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ การประสานความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง นโยบายรัฐและการสนับสนุนของภาครัฐด้านสวัสดิการสังคม การผลักดันนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และความต้องการในการพัฒนารูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมของผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น

ปัจจัยความสำเร็จขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้ 1) การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างมาก เพราะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้ฐานข้อมูลผู้สูงอายุเป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา การสนับสนุน และการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจ่ายเบี้ยยังชีพ 2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม และมีเงินรายได้จากภาษีอากรในท้องถิ่นเป็นจำนวนมากหรือมีศักยภาพ หรือสถานะทางการคลัง สามารถจัดสรรรายได้โดยตั้งงบประมาณของตนเอง เพื่อช่วยเหลือเป็นเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การจัดตั้งคณะกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยโครงสร้างคณะกรรมการอาจจะประกอบด้วย ผู้แทนชมรม หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้แทนประชาคม ผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นการระดมความร่วมมือจัดสวัสดิการ 4) การจัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถที่รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ หรือนักสังคมสงเคราะห์ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนการส่งเสริมสโมสรผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินการกิจด้านการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ 5) การประสานความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง เพื่อก่อให้เกิดศักยภาพในแนวทางเครือข่ายความร่วมมือ

ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ 6) ภาครัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก เช่น การสร้างความตระหนักให้คนในชาติเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าต่อสังคม มิใช่ภาระของสังคม การถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 7) การเข้ามาของนโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐด้านสวัสดิการสังคม จะสำเร็จไม่ได้เลยถ้าขาดการผลักดันหรือเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้นการผลักดันนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน และ 8) ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมของผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาารูปแบบสวัสดิการสังคมในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลาย

3. แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น และผลจากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพร เกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน พบว่าในภาพรวมความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะมีประเด็นที่แตกต่างคือข้าราชการท้องถิ่นจะเน้นในเรื่องการอุดหนุนงบประมาณเพิ่มเติมในด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน โดยสรุปได้ 7 แนวทาง ประกอบด้วย

3.1 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพการรักษาพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการด้านสุขภาพการรักษาพยาบาลอย่างครบวงจร เพิ่มบริการช่องทางพิเศษและจำนวนสถานพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงการจัดบุคลากรที่เหมาะสมเป็นผู้ช่วยดูแลกรณีผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ควรมีหน่วยบริการดูแลสุขภาพเยี่ยมบ้านและให้ความรู้ผู้สูงอายุที่บ้าน และมีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส. อสม.) ควรมีโรงพยาบาลที่ให้บริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ และมีรถบริการเคลื่อนย้าย/รับ-ส่งผู้สูงอายุ และมีศูนย์จัดส่งผู้ดูแลผู้สูงอายุ (ส่งคนมาดูแลผู้สูงอายุตามบ้านหรือโรงพยาบาล) มีเครื่องออกกำลังกายที่ชุมชนจัดไว้ให้ ควรจัดให้มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศูนย์เอนกประสงค์ในการทำกิจกรรม) และมีศูนย์บริการดูแลชั่วคราว ดูแลในระยสั้นแบบพักค้างชั่วคราว เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ชั่วคราว และส่งเสริมให้ได้รับคำปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์/จิตวิทยา (ช่วยเหลือ เยียวยาทางจิตใจ) และมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเวลากลางวัน (Day Care) แบบไปเช้าเย็นกลับ และมีเจ้าหน้าที่ดูแล

3.2 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรเพิ่มศักยภาพในการรองรับผู้สูงอายุซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย และจัดบุคลากรที่เหมาะสมให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ควรมีการดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต เช่น สวนสาธารณะ มลภาวะ ชีวอนามัย เป็นต้น และมีการปรับตัวสิ่งแวดล้อมบริเวณในบ้าน รอบบ้าน เช่น ไฟฟ้าสว่าง ความสะอาดเรียบร้อย ควรมีกิจกรรมพัฒนาที่อยู่ผู้สูงอายุโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแล ควรมีบริการซ่อมแซมบ้านพักของผู้สูงอายุให้มีทางลาดขึ้น-ลงภายในบ้านและมีบริการที่พักอาศัย/สถานที่สงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ

3.3 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านรายได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรจัดหางานเพื่อเอื้อให้ผู้สูงอายุมีงานทำที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพร่างกาย โดยได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นให้ได้ คือ เป็นนโยบายที่มุ่งดูแลทั้งทางสุขภาพร่างกาย จิตใจ และด้านรายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้ครบทุกชุมชน หรือทุกหมู่บ้าน เพราะการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน ไม่รู้สึกเหงา ส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุมีอาชีพทำ ช่วยเสริมรายได้ ถ้าผู้สูงอายุไม่มีความรู้ ทาง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องช่วยประสานความร่วมมือกับสำนักงานแรงงานจังหวัด จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ คือ ทำอย่างไรก็ได้ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำ ส่งเสริมรายได้ และอยากให้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพที่ดี

3.4 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านนันทนาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรจัดทำโครงการให้ผู้สูงอายุร่วมทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความบันเทิงเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและ สุขภาพกายที่ดี ควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ และบริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักษัตฤกษ์ มีการจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย และการทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่ ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุเพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก ควรมีการจัดตั้งสโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษาการรับปรึกษาปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ

3.5 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรจัดให้มีนักกฎหมายซึ่งอาจเป็นผู้สูงอายุด้วยกัน ช่วยเหลือด้านนี้เพื่อบรรเทาหรือระงับความเดือดร้อนของผู้สูงอายุ ควรมีการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวันโดยเฉพาะ ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ควรมีการบริการเยี่ยมบ้านและควรมีการจัดระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน หรือมีบริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลเพื่อการดูแลที่ทั่วถึง ควรมีการจัดตั้งระบบเฝ้าระวังเกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนและจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนพร้อมกับการให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล

3.6 แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านการสร้างบริการและเครือข่ายเกื้อหนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรจัดสวัสดิการด้านบริการทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ตามความจำเป็นอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยต้องไม่ต่ำกว่าระดับความยากจนและอย่างมีมาตรฐาน ควรมีการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวันโดยเฉพาะ ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ควรมีการบริการเยี่ยมบ้านและควรมีการจัดระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน หรือมีบริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลเพื่อการดูแลที่ทั่วถึง ควรมีการจัดตั้งระบบเฝ้าระวังเกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนและจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนพร้อมกับการให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล

3.7 ด้านอื่น ๆ ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอว่าควรจัดให้มีการศึกษาอบรมหรือการได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต หรืออบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุซึ่งต้องออกจากงานเนื่องจากครบเกษียณอายุ และจัดให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของข้าราชการท้องถิ่นที่ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบนควรกำหนดให้มีการดูแลสูงอายุ โดยจัดทำโครงการหรือหลักสูตรเพื่อให้การศึกษาอบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิตด้วยคุณภาพชีวิตที่ดี โดยพึ่งพาตนเองได้และมีความสุข และสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่เสนอว่าควรการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านการศึกษาและการเรียนรู้ เช่น ควรมีการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเกษตรอินทรีย์ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำตำบล และการจัดการกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น การฝึกอาชีพ สนับสนุนให้สังคม/ชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นครูภูมิปัญญา ราษฎรชาวบ้านถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ควรมีการจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่/ที่อ่านหนังสือเพื่อความต้องการด้านการศึกษาและการเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรมีหน่วยบริการดูแลสุขภาพเยี่ยมบ้านและให้ความรู้ผู้สูงอายุที่บ้าน มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ มีโรงพยาบาลที่ให้บริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ และมีศูนย์บริการดูแลชั่วคราวดูแลในระยะสั้นแบบพักค้างชั่วคราว เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ชั่วคราวและส่งเสริมให้ได้รับค่าปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือ เยียวยาทางจิตใจผู้สูงอายุ
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นให้ได้ คือ เป็นนโยบายที่มุ่งดูแลทั้งทางสุขภาพร่างกาย จิตใจ และด้านรายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้ครบทุกชุมชน หรือทุกหมู่บ้านเพราะการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน ไม่รู้สึกเหงา ส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุมีอาชีพทำ ช่วยเสริมรายได้ ถ้าผู้สูงอายุไม่มีความรู้ ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องช่วยประสานความร่วมมือกับสำนักงานแรงงานจังหวัด จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ
3. ควรมีการดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต เช่น สวนสาธารณะ มลภาวะ ชีวอนามัยเป็นต้น และมีการปรับตัวสิ่งแวดล้อมบริเวณในบ้าน รอบบ้าน เช่น ไฟฟ้าสว่าง ความสะอาดเรียบร้อยและควรมีกิจกรรมพัฒนาที่อยู่ผู้สูงอายุโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแล
4. ควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ และบริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันหยุดเทศกาล มีการจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย
5. ควรมีการเปิดโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการบริการด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย สิทธิและสวัสดิการ รวมทั้งการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้งและมีการให้คำแนะนำปรึกษา หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัวแก่ผู้สูงอายุ
6. ควรมีการตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวันโดยเฉพาะควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน
7. ควรการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านการศึกษาและการเรียนรู้ เช่น ควรมีการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเกษตรอินทรีย์ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นครูภูมิปัญญา ปรารภผู้ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณ์ ภูริพงศ์ สุพจน์ อินทวาท และกัญญามณ อินทวาท. (2558). แนวการพัฒนาระบบการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ

ในภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 1(2), 1-16.

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546, 31 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก, หน้า. 5-6.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2548). รายงานการวิจัยโครงการผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.